

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

17. juli 2014*

»Socialpolitik — artikel 141 EF — lige løn til kvindelige og mandlige arbejdstagere — øjeblikkelig førtidspension — tillæg med henblik på pensionsberegningen — fordele, der hovedsageligt kommer kvindelige tjenestemænd til gode — indirekte forskelsbehandling — objektiv begrundelse — reelt hensyn om at nå det angivne mål — sammenhæng i gennemførelsen — artikel 141, stk. 4, EF — foranstaltninger med henblik på at opveje de ulemper, som kvindelige arbejdstagere har i løbet af deres erhvervsmæssige karriere — finder ikke anvendelse«

I sag C-173/13,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af cour administrative d'appel de Lyon (Frankrig) ved afgørelse af 3. april 2013, indgået til Domstolen den 9. april 2013, i sagen:

Maurice Leone,

Blandine Leone

mod

Garde des Sceaux, ministre de la Justice,

Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales,

har

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, L. Bay Larsen, og dommerne M. Safjan, J. Malenovský, A. Prechal (refererende dommer) og K. Jürimäe,

generaladvokat: N. Jääskinen

justitssekretær: A. Calot Escobar,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Maurice og Blandine Leone ved avocat B. Madignier

— Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales ved J.-M. Bacquer, som befuldmægtiget

* Processprog: fransk.

— den franske regering ved M. Hours, G. de Bergues og S. Menez, som befuldmægtigede
— Europa-Kommissionen ved D. Martin, som befuldmægtiget,
og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 27. februar 2014,
afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 157 TEUF.
- 2 Anmodningen er blevet indgivet under en tvist mellem Maurice og Blandine Leone og Garde des Sceaux, ministre de la Justice, samt Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales (herefter »CNRACL«) vedrørende et krav om, at den franske stat erstatter det tab, som de berørte har lidt som følge af CNRACL's afslag på at tildele Maurice Leone øjeblikkelig førtidspension og et anciennitetstillæg med henblik på beregningen af hans pension.

Retsforskrifter

- 3 Artikel L. 1 i den franske code des pensions civiles et militaires de retraite (lov om pension til civile og militære tjenestemænd) (herefter »pensionsloven«) bestemmer:

»Pensionen er en personlig og livsvarig økonomisk ydelse, der tildeles civile og militære tjenestemænd, og som efter deres død tilfalder deres efterkommere som fastsat i lov, som godtgørelse for den tjeneste, de har udført indtil ophøret af deres tjeneste.

Pensionsbeløbet, der fastsættes på grundlag af den udførte tjenestes niveau, varighed og art, sikrer ved karrierens afslutning modtageren levevilkår, der står i forhold til værdigheden af hans tjeneste.«

Bestemmelserne vedrørende øjeblikkelig førtidspension

- 4 Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at civile tjenestemænd på visse betingelser kan få tildelt øjeblikkelig førtidspension.
- 5 Blandt disse betingelser er dem, der er fastsat i artikel L. 24, punkt I, nr. 3, i pensionsloven, i den affattelse, der følger af artikel 136 i lov 2004-1485 af 30. december 2004 om tillægsbevilling for 2004 (JORF af 31.12.2004, s. 22522), hvori bestemmes:

»I. – Pensionen udbetales:[...]

3. Når den civile tjenestemand er forælder til tre børn, der er levende eller afgået ved døden som følge af krigshandlinger, eller forælder til et levende barn, der er mere end et år, og som har en invaliditetsgrad på 80% eller derover, såfremt tjenestemanden for hvert enkelt barn har afbrudt sin erhvervsaktivitet under de betingelser, som Conseil d'État fastsætter ved dekret.

Ved den afbrydelse af erhvervsaktiviteten, der er nævnt i det foregående afsnit, forstås perioder, hvor der ikke er indbetalt obligatoriske bidrag til en grundlæggende pensionsordning, under de betingelser, som Conseil d'État fastsætter ved dekret.

Ved de børn, der er nævnt i første afsnit, forstås de børn, som er opregnet i punkt II i artikel L. 18, og som tjenestemanden har opdraget under de betingelser, der er fastsat i denne artikels punkt III.«

- 6 Artikel L. 18, punkt II, tredje til sjette afsnit, i pensionsloven indeholder følgende opregning:

»Ægtefællens børn fra et tidligere ægteskab, hans børn født uden for ægteskab, hvor slægtskabet er fastslået, og hans adoptivbørn.

Børn, som pensionsmodtageren eller dennes ægtefælle er tildelt forældremyndigheden over.

Børn, der står under pensionsmodtagerens eller dennes ægtefælles værgemål, når værgemålet medfører faktisk og vedvarende varetægt over barnet.

Børn, der er optaget i pensionsmodtagerens eller dennes ægtefælles hjem, såfremt disse personer under de betingelser, der fastsættes ved dekret efter forelæggelse for Conseil d'État, godtgør, at de har den faktiske og vedvarende varetægt.«

- 7 Artikel 18, punkt III, i pensionsloven indeholder følgende præciseringer:

»Med undtagelse af børn, der er afgået ved døden som følge af krigshandlinger, skal børnenes opdragelse være blevet varetaget i mindst ni år inden deres 16. år, eller inden de ophører med at være mindreårige, som omhandlet i artikel L. 512-3 og artikel R. 512-2 – R. 512-3 i code de la sécurité sociale [(lov om social sikring)].

Med henblik på opfyldelsen af ovennævnte betingelse om varighed tages i givet fald hensyn til den tid, hvorunder børnene er blevet opdraget af ægtefællen efter pensionsmodtagerens død.«

- 8 Artikel R. 37 i pensionsloven, som affattet ved dekret 2005-449 af 10. maj 2005 om gennemførelse af artikel 136 i lov om tillægsbevilling for 2004 (lov 2004-1485 af 30.12.2004) og om ændring af lov om pension til civile og militære tjenestemænd (JORF af 11.5.2005, s. 8174), bestemmer:

»I. –

Den afbrydelse af erhvervsaktiviteten, der er fastsat i artikel 24, punkt I, nr. 3, første afsnit, skal have været på en sammenhængende periode på mindst to måneder og have fundet sted på et tidspunkt, hvor tjenestemanden var tilknyttet en obligatorisk pensionsordning. I tilfælde af samtidige fødsler eller adoptioner er den varighed af afbrydelsen af erhvervsaktiviteten, der tages hensyn til for så vidt angår alle de pågældende børn, ligeledes på to måneder.

Afbrydelsen af erhvervsaktiviteten skal have fundet sted i perioden fra den første dag i den fjerde uge før fødslen eller adoptionen til den sidste dag i den 16. uge efter fødslen eller adoptionen.

Uanset bestemmelserne i foregående afsnit skal afbrydelsen af erhvervsaktiviteten for de børn, der er opregnet i artikel 18, punkt II, tredje, fjerde, femte og sjette afsnit, som den berørte har opdraget på de betingelser, der er fastsat i nævnte artikels punkt III, finde sted enten inden deres 16. år, eller inden de ophører med at være mindreårige, som omhandlet i artikel L. 512-3 og artikel R. 512-2 – R. 512-3 i code de la sécurité sociale (lov om social sikring).

II. – Ved beregningen af den periode, hvor erhvervsaktiviteten har været afbrudt, tages hensyn til perioder, hvor gennemførelsen af ansættelseskontrakten har været udsat, eller hvor den faktiske tjeneste har været afbrudt i forbindelse med:

a) barselsorlov [...]

- b) fædreorlov [...]
- c) adoptionsorlov [...]
- d) forældreorlov [...]
- e) børnepasningsorlov [...]
- f) orlov til pasning af et barn, der er yngre end otte år [...].

III. –

De perioder, der er nævnt i artikel 24, punkt I, nr. 3, andet afsnit, er perioder, hvorunder tjenestemanden ikke har indbetalt bidrag, og hvorunder den pågældende ikke har udøvet erhvervsmæssig beskæftigelse.«

Bestemmelserne vedrørende tillæg

- 9 Artikel 15 i dekret 2003-1306 af 26. december 2003 om pensionsordningen for tjenestemænd, der er tilknyttet Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales (JORF af 30.12.2003, s. 22477), har følgende ordlyd:

»I. – Ud over den faktiske tjeneste gives under de betingelser, der er fastsat for civile statstjenestemænd, følgende tillæg:[...]

- 2° Et tillæg fastsat til fire kvartaler, der tildeles tjenestemænd på betingelse af, at de har afbrudt deres erhvervsaktivitet, for hvert af deres børn født i ægteskab og for hvert af deres børn født uden for ægteskab før den 1. januar 2004, for hvert af deres børn, der er blevet adopteret før den 1. januar 2004, og, under forbehold af at børnenes opdragelse er blevet varetaget i mindst ni år inden deres 21. år, for hvert af de andre børn, der er opregnet i artikel [L.] 24, punkt II, og som de har påtaget sig ansvaret for inden den 1. januar 2004.

Erhvervsaktiviteten skal afbrydes i en sammenhængende periode på mindst to måneder i forbindelse med barselsorlov, adoptionsorlov, forældreorlov eller børnepasningsorlov [...] eller i forbindelse med orlov til pasning af et barn, der er yngre end otte år [...]

Denne bestemmelse finder tilsvarende anvendelse på pensioner, der udbetales fra den 28. maj 2003.

- 3° Tillægget i henhold til nr. 2 tildeles kvindelige tjenestemænd, der har født i løbet af deres studieår inden den 1. april 2004 og inden deres ansættelse i den offentlige forvaltning, når ansættelsen er sket senest to år efter, at de har opnået det nødvendige eksamensbevis, som kræves for at deltage i udvælgelsesprøven for tjenestemænd, selv om der ikke foreligger en afbrydelse af erhvervsaktiviteten.

[...]«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 10 I perioden fra 1984-2005 arbejdede Maurice Leone som sygeplejerske ved Hospices civils de Lyon, hvor han var ansat som tjenestemand i det offentlige sygehusvæsen.

- 11 Den 4. april 2005 ansøgte Maurice Leone om øjeblikkelig førtidspension med henvisning til, at han er far til tre børn, der er født henholdsvis den 9. oktober 1990, den 31. august 1993 og den 27. november 1996.
- 12 CNRACL afslog hans ansøgning ved afgørelse af 18. april 2005 med den begrundelse, at Maurice Leone ikke havde afbrudt sin erhvervsaktivitet for hvert af sine børn i overensstemmelse med pensionslovens artikel L. 24, punkt I, nr. 3. Maurice Leone indbragte denne afgørelse for tribunal administratif de Lyon (forvaltningsretten i Lyon), der afviste sagen ved kendelse af 18. maj 2006.
- 13 Den 31. december 2008 anlagde ægteparret Leone retssag med påstand om erstatning for det tab, de efter deres opfattelse havde lidt som følge af den indirekte forskelsbehandling, i strid med EU-retten, som Maurice Leone havde været udsat for. Denne forskelsbehandling fulgte dels af artikel L. 24 i pensionsloven, sammenholdt med denne lovs artikel R. 37, vedrørende øjeblikkelig førtidspension, dels af artikel 15, nr. 2, i dekret 2003/1306 vedrørende pensionstillæg.
- 14 Den 17. juli 2012 blev ægteparret Leones påstand forkastet af tribunal administratif de Lyon, hvorefter de appellerede denne dom til cour administrative d'appel de Lyon.
- 15 Det er på denne baggrund, at den forelæggende ret, som bemærker, at staten kan ifalde ansvar for love, når disse tilsidesætter Den Franske Republiks internationale forpligtelser, har besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
 - »1) Skal [pensionslovens] artikel L. 24, sammenholdt med artikel R. 37, [...] således som dette følger af anvendelsen af [lov 2004-1485] og [dekret 2005-449], anses for at indebære en indirekte forskelsbehandling mellem mænd og kvinder i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i artikel 157 [TEUF]?
 - 2) Skal artikel 15 i [dekret 2003-1306] anses for at indebære en indirekte forskelsbehandling mellem mænd og kvinder som omhandlet i artikel 157 [TEUF]?
 - 3) Såfremt det første eller det andet spørgsmål besvares bekræftende, er en sådan forskelsbehandling da berettiget i henhold til artikel 157, stk. 4, [TEUF]?«

Retsforhandlingerne for Domstolen

- 16 Efter generaladvokatens fremsættelse af forslaget til afgørelse har ægteparret Leone ved dokument indleveret til Domstolens Justitskontor den 25. marts 2014 anmodet om, at denne sag henvises til Domstolens Store Afdeling, og at retsforhandlingernes mundtlige del genåbnes.
- 17 Til støtte for disse anmodninger har de pågældende, bortset fra den omstændighed, at de er uenige i nævnte forslag til afgørelse, i det væsentlige, for det første, gjort gældende, at der den 20. januar 2014 blev vedtaget en pensionsreform, som, uden at ændre de i hovedsagen omhandlede fordele, ikke desto mindre foreskriver vedtagelse af en regeringsrapport i nær fremtid, hvori der lægges op til en ændring af de familiemæssige fordele, som karakteriserer pensionsordningerne. Der er tale om nye oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder, som kan begrunde, at retsforhandlingerne genåbnes.
- 18 Sagsøgerne i hovedsagen har for det andet gjort gældende, at Rådets direktiv 86/378/EØF om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder inden for de erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger (EFT L 225, s. 40), som ændret ved Rådets direktiv 96/97/EF af 20. december 1996 (EFT 1997 L 46, s. 20), ikke er blevet behandlet hverken af den franske regering i dens skriftlige bemærkninger eller af generaladvokaten i dennes forslag til afgørelse. De vil følgelig kunne påberåbe sig, at der foreligger et argument, som ikke er drøftet af parterne, og som kan begrunde, at retsforhandlingernes mundtlige del genåbnes.

- 19 I denne henseende og hvad for det første angår anmodningen om, at sagen henvises til Domstolens Store Afdeling, bemærkes indledningsvis, at ingen bestemmelser i statuten for Den Europæiske Unions Domstol eller Domstolens procesreglement indeholder hjemmel til, at denne type anmodning kan behandles i forbindelse med en præjudiciel forelæggelse.
- 20 I henhold til dette procesreglements artikel 60, stk. 3, kan det dommerkollegium, hvortil en sag er henvist, ganske vist på ethvert trin af sagens behandling anmode Domstolen om at henvise sagen til et dommerkollegium med et større antal dommere, men der er her tale om en foranstaltning, som den afdeling, hvortil en sag er blevet henvist, principielt træffer afgørelse om af egen drift, ligesom den ved afgørelsen er frit stillet (jf. i denne retning dom Spanien mod Rådet, C-310/04, EU:C:2006:521, præmis 22).
- 21 I det foreliggende tilfælde er Domstolens Fjerde Afdeling af den opfattelse, at det er ufornuddent at anmode Domstolen om at henvise denne sag til Store Afdeling.
- 22 For det andet bemærkes, at ifølge artikel 83 i nævnte procesreglement kan Domstolen, efter at have hørt generaladvokaten, ved kendelse bestemme, at retsforhandlingernes mundtlige del skal åbnes eller genåbnes, navnlig hvis den finder, at sagen er utilstrækkeligt oplyst, eller såfremt en part, efter at denne del af retsforhandlingerne er afsluttet, er fremkommet med nye oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder, som er af afgørende betydning for Domstolens afgørelse, eller såfremt sagen bør afgøres på grundlag af et argument, som ikke har været drøftet af parterne eller de berørte, som er omfattet af artikel 23 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol.
- 23 I det foreliggende tilfælde bemærker Domstolen for det første, at ingen af disse parter eller af de berørte, efter at have haft lejlighed til at gøre sig bekendt med de indgivne bemærkninger, har anmodet om afholdelse af et retsmøde, således som artikel 76 i Domstolens procesreglement gav mulighed for.
- 24 For det andet finder Domstolen efter at have hørt generaladvokaten, at den er i besiddelse af alle nødvendige oplysninger for at kunne træffe afgørelse.
- 25 Hvad navnlig angår de af ægteparret Leone påberåbte nye oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder finder Domstolen ikke, at den af ægteparret anførte lov, som trådte i kraft efter de omtvistede faktiske omstændigheder, er af afgørende betydning for den afgørelse, som Domstolen skal træffe.
- 26 I øvrigt kan den omstændighed, at den franske regering har undladt at nævne direktiv 86/378 i sine skriftlige bemærkninger eller under et retsmøde, som den kunne have anmodet om i denne anledning, og den omstændighed, at generaladvokaten heller ikke nævnte dette direktiv i sit forslag til afgørelse, mens ægteparret Leone henviste hertil i deres bemærkninger, ikke under nogen omstændigheder begrunde, at retsforhandlingerne genåbnes med den begrundelse, at en sådan oplysning ikke har været drøftet af parterne.
- 27 Henset til de ovenstående betragtninger finder Domstolen, at det er ufornuddent at anordne en genåbning af retsforhandlingernes mundtlige del.

Om de præjudicielle spørgsmål

Om formaliteten

- 28 Den franske regering har principalt gjort gældende, at anmodningen om præjudiciel afgørelse skal afvises fra realitetsbehandling med den begrundelse, at den forelæggende ret ikke har redegjort for hverken den sammenhæng, som den har fastslået mellem de i hovedsagen omhandlede nationale bestemmelser og artikel 157 TEUF, eller begrundelsen for, at den er i tvivl om, hvorvidt disse nationale bestemmelser er i overensstemmelse med denne artikel.
- 29 Ifølge denne regering burde den forelæggende ret have redegjort for, hvilke af de retsvirkninger, som knytter sig til de nævnte nationale bestemmelser, der, henset til de kriterier, som Domstolen har udledt i sin retspraksis, efter dens opfattelse kan føre til en konstatering af, at der foreligger indirekte forskelsbehandling. Ligeledes burde denne ret have redegjort for grundene til, at den ikke deler Conseil d'États (Frankrig) holdning. Conseil d'État har i sin retspraksis allerede konkluderet, at der ikke foreligger en sådan indirekte forskelsbehandling, og givet udtryk for den opfattelse, at det ikke var nødvendigt at forelægge en anmodning om præjudiciel afgørelse herom for Domstolen.
- 30 Det bemærkes herved dels, at det i henhold til fast praksis inden for rammerne af proceduren i artikel 267 TEUF udelukkende tilkommer den nationale ret, for hvem en tvist er indbragt, og som har ansvaret for den retsafgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen. Når de stillede spørgsmål vedrører fortolkningen af en bestemmelse i EU-retten, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse herom (jf. bl.a. dom *Carmen Media Group*, C-46/08, EU:C:2010:505, præmis 75 og den deri nævnte retspraksis).
- 31 Domstolen kan kun afslå at træffe afgørelse vedrørende et præjudicielt spørgsmål fra en national retsinstans, når det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af EU-retten savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, når problemet er af hypotetisk karakter, eller når Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan foretage en saglig korrekt besvarelse af de stillede spørgsmål (jf. bl.a. dom *Carmen Media Group*, EU:C:2010:505, præmis 76 og den deri nævnte retspraksis).
- 32 I det foreliggende tilfælde er de omstændigheder i national ret og de faktiske omstændigheder, der er anført i forelæggelsesafgørelsen, imidlertid tilstrækkelige til at gøre det muligt for Domstolen at besvare de spørgsmål, den har fået forelagt, hensigtsmæssigt, og sidstnævnte har klar sammenhæng med genstanden for tvisten i hovedsagen. Hvad angår de grunde, som har ført den forelæggende ret til at stille spørgsmålstegn ved fortolkningen af de bestemmelser i EU-retten, som den henviser til i sine spørgsmål, og hvad angår den sammenhæng, som der efter dens opfattelse er mellem disse bestemmelser og de i hovedsagen omhandlede nationale bestemmelser, bemærkes, at de let kan udledes af forelæggelsesafgørelsen og navnlig af den redegørelse for parterne i hovedsagens påstande og argumenter, som findes i denne forelæggelsesafgørelse.
- 33 Dels bemærkes, at det fremgår af fast retspraksis, at artikel 267 TEUF giver de nationale retter en meget vid adgang til at indbringe spørgsmål for Domstolen, hvis de skønner, at en for dem verserende sag frembyder problemer vedrørende fortolkningen af EU-retlige bestemmelser, der er relevante for afgørelsen af den pågældende sag. Således gælder bl.a., at den ret, som ikke træffer afgørelse i sidste instans, skal have frihed til, hvis den skønner, at den højere instans' retlige bedømmelse kan føre til, at der afsiges en dom i strid med EU-retten, at forelægge Domstolen de spørgsmål, som giver anledning til tvivl (jf. bl.a. dom *Elchinov*, C-173/09, EU:C:2010:581, præmis 26 og 27 og den deri nævnte retspraksis).

- 34 Det følger af det anførte, at de af den franske regering rejste indsigelser bør forkastes, og at anmodningen om præjudiciel afgørelse kan antages til realitetsbehandling.

Om realiteten

Indledende bemærkninger

- 35 For det første bemærkes, at sagen i hovedsagen vedrører et krav om erstatning baseret på den omstændighed, at sagsøgeren i hovedsagen i medfør af de nationale bestemmelser, der var gældende på daværende tidspunkt, ikke kunne blive tildelt øjeblikkelig førtidspension og et anciennitetstillæg efter afvisningen, ved en afgørelse truffet af CNRACL den 18. april 2005, af hans ansøgning om at opnå disse fordele. Under disse omstændigheder, og henset til den omstændighed, at Lissabontraktaten først trådte i kraft den 1. december 2009, skal der med henblik på at besvare de rejste spørgsmål, således som Kommissionen og ægteparret Leone bl.a. har gjort gældende, tages hensyn til artikel 141 EF frem for artikel 157 TEUF, hvortil den forelæggende ret formelt har henvist i sine spørgsmål.
- 36 For det andet bemærkes, at de i hovedsagen omhandlede nationale bestemmelser vedrørende pensionstillæg, som omhandles i det andet spørgsmål, blev vedtaget efter dom Griesmar (C-366/99, EU:C:2001:648), ifølge hvilken den tidligere gældende nationale lovgivning var i strid med ligelønsprincippet i artikel 141 EF.
- 37 I denne dom fastslog Domstolen nemlig, at kvindelige tjenestemænd og mandlige tjenestemænd, hvad angår det i denne tidligere nationale lovgivning fastsatte pensionstillæg, hvis tildeling afhang af et enkelt kriterium vedrørende opdragelse af børn, henset til dette kriterium befandt sig i en sammenlignelig situation, således at denne lovgivning ved at forbeholde tildelingen af dette tillæg alene til kvindelige tjenestemænd og ved at udelukke mandlige tjenestemænd, som var i stand til at godtgøre, at de havde varetaget opdragelsen af deres børn, herfra havde indført en direkte forskelsbehandling på grundlag af køn i strid med artikel 141 EF (jf. dom Griesmar, EU:C:2001:648, navnlig præmis 53-58 og 67).

Om det andet spørgsmål

- 38 Med det andet spørgsmål, der behandles først, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 141 EF skal fortolkes således, at en ordning som den i hovedsagen omhandlede om pensionstillæg giver anledning til en indirekte forskelsbehandling med hensyn til løn mellem kvindelige og mandlige arbejdstagere, som er i strid med denne artikel.
- 39 Det bemærkes indledningsvis, at Domstolen har fastslået, at pensioner, der udbetales efter en ordning, der har de samme karakteristika som den i hovedsagen omhandlede franske pensionsordning for tjenestemænd, henhører under begrebet løn som omhandlet i artikel 141 EF (jf. i denne retning domme Griesmar, EU:C:2001:648, præmis 26-38, og Mouflin, C-206/00, EU:C:2001:695, præmis 22 og 23).
- 40 Ifølge fast retspraksis er ligelønsprincippet i artikel 141 EF ikke kun til hinder for, at der anvendes bestemmelser, som indebærer en forskelsbehandling direkte på grundlag af køn, men også at der anvendes bestemmelser, som opretholder forskelle i behandlingen af mænd og kvinder på grundlag af kriterier, der ikke bygger på køn, når den forskellige behandling ikke kan forklares ved objektive begrundede hensyn, som intet har at gøre med forskelsbehandling på grundlag af køn (jf. bl.a. domme Seymour-Smith og Perez, C-167/97, EU:C:1999:60, præmis 52, og Voß, C-300/06, EU:C:2007:757, præmis 25 og den deri nævnte retspraksis).

- 41 Nærmere bestemt fremgår det af Domstolens praksis, at der foreligger indirekte forskelsbehandling på grund af køn, hvis en national bestemmelse – selv om den er udformet kønsneutralt – faktisk indebærer, at et langt større antal arbejdstagere af et køn behandles ringere i forhold til det andet køn (jf. bl.a. dom Z, C-363/12, EU:C:2014:159, præmis 53 og den deri nævnte retspraksis). En sådan foranstaltning er kun forenelig med ligebehandlingsprincippet, hvis den forskelsbehandling mellem de to kategorier af arbejdstagere, som den giver anledning til, er begrundet i objektive hensyn, som intet har at gøre med forskelsbehandling på grundlag af køn (jf. bl.a. domme Rinner-Kühn, 171/88, EU:C:1989:328, præmis 12, Voß, EU:C:2007:757, præmis 38, og Brachner, C-123/10, EU:C:2011:675, præmis 70).
- 42 I det foreliggende tilfælde bemærkes, at der i henhold til artikel 15 i dekret 2003-1306 med henblik på beregningen af pensionens størrelse tildeles et anciennitetstillæg fastsat til fire kvartaler til en tjenestemand for hvert af dennes børn, som er født eller adopteret før den 1. januar 2004, eller som denne har påtaget sig ansvaret for før denne dato og varetaget opdragelsen af i ni år, på betingelse af, at nævnte tjenestemand kan godtgøre, at der foreligger en afbrydelse af erhvervsaktiviteten i en sammenhængende periode på mindst to måneder i forbindelse med barselsorlov, adoptionsorlov, forældreorlov, børnepasningsorlov eller orlov til pasning af et barn, der er yngre end otte år. I henhold til nævnte bestemmelse tildeles dette tillæg ligeledes kvindelige tjenestemænd, der har født i løbet af deres studieår inden den 1. januar 2004 og inden deres ansættelse i den offentlige forvaltning, når ansættelsen er sket senest to år efter, at de har opnået det nødvendige eksamensbevis, som kræves for at deltage i udvælgelsesprøven for tjenestemænd.
- 43 Det konstateres imidlertid, at en bestemmelse, der som sådan således fastsætter, at et tillæg som det i hovedsagen omhandlede skal finde anvendelse på tjenestemænd af begge køn på betingelse af, at de har afbrudt deres karriere i en sammenhængende periode på mindst to måneder for at hellige sig et barn, tilsyneladende er neutral for så vidt angår den pågældendes køn, eftersom det bl.a. ikke fremgår, at de i den i hovedsagen omhandlede lovgivning fastsatte muligheder for at afbryde karrieren kun lovligt står åbne for tjenestemænd af et af de to køn.
- 44 I denne henseende er det ubestridt, at såvel mandlige tjenestemænd som kvindelige tjenestemænd kan benytte sig af sådanne muligheder for afbrydelse af karrieren i forbindelse med adoptionsorlov, forældreorlov eller børnepasningsorlov eller endvidere i forbindelse med orlov til pasning af et barn, der er yngre end otte år.
- 45 Imidlertid må det, til trods for denne tilsyneladende neutralitet, konstateres, at det i artikel 15 i dekret 2003-1306 fastsatte kriterium fører til, at en meget større procentdel kvinder end mænd udnytter den pågældende fordel.
- 46 Den omstændighed, at den i hovedsagen omhandlede ordning om pensionstillæg blandt de vedtægtsbestemte former for afbrydelse af karrieren, som giver ret til et tillæg, omfatter barselsorlov, bevirker, henset til denne orlovs minimumsvarighed og obligatoriske karakter i fransk ret, at kvindelige tjenestemænd, der er biologiske forældre til deres børn, principielt er i stand til at benytte sig af den fordel, som dette tillæg udgør.
- 47 Hvad derimod angår mandlige tjenestemænd medvirker forskellige faktorer i det foreliggende tilfælde til at nedsætte antallet af disse, som rent faktisk vil kunne benytte sig af nævnte fordel, betragteligt.
- 48 I denne forbindelse bemærkes, for det første, at de forskellige orlovsformer, der kan give ret til nævnte pensionstillæg, er fakultative for en tjenestemand i modsætning til barselsorlov.
- 49 For det andet fremgår det, bl.a. af den franske regerings skriftlige bemærkninger, at de vedtægtsbestemte situationer, såsom forældreorlov, børnepasningsorlov eller orlov til pasning af et barn, der er yngre end otte år, ledsages af manglende løn og manglende optjening af

pensionsrettigheder. Desuden ledsages børnepasningsorlov eller orlov til pasning af et barn, der er yngre end otte år, af henholdsvis nedsættelse og manglende optjening af ret til forfremmelse til højere løntrin.

- 50 Den omstændighed, at en ordning om tillæg, som den i hovedsagen omhandlede, har en karakter, som primært er til fordel for kvindelige tjenestemænd, blev i øvrigt udtrykkeligt fastslået af Conseil d'État i dens dom af 29. december 2004, D'Amato m.fl. (nr. 265097), som den franske regering har fremlagt til støtte for sine bemærkninger. En lignende konstatering blev ligeledes foretaget af Haute Autorité de lutte contre les discriminations et pour l'égalité i dens afgørelse 2005-32 af 26. september 2005, hvortil ægteparret Leone henviste i deres skriftlige indlæg.
- 51 Henset til det ovenstående har betingelsen om afbrydelse af erhvervsaktiviteten i to måneder, som tildelingen af tillægget ifølge den i hovedsagen omhandlede ordning principielt er underlagt, selv om den tilsyneladende er neutral hvad angår den pågældende tjenestemands køn, i det foreliggende tilfælde en sådan karakter, at den opfyldes af en væsentlig lavere procentdel mandlige tjenestemænd end kvindelige tjenestemænd, således at den faktisk indebærer, at et langt større antal arbejdstagere af et køn behandles ugunstigt i forhold til arbejdstagere af det andet køn.
- 52 Under disse omstændigheder må det undersøges, om den således fremkaldte forskelsbehandling mellem kvindelige og mandlige arbejdstagere i givet fald kan begrundes ved objektive hensyn, som intet har at gøre med forskelsbehandling på grundlag af køn.
- 53 I denne forbindelse fremgår det af Domstolens praksis, at dette navnlig er tilfældet, hvis de valgte midler tjener til at opfylde et nødvendigt mål i dens socialpolitik, er egnede til at nå det med den pågældende lovgivning forfulgte mål og er nødvendige hertil (jf. bl.a. domme Seymour-Smith og Perez, EU:C:1999:60, præmis 69 og den deri nævnte retspraksis, og Brachner, EU:C:2011:675, præmis 70 og den deri nævnte retspraksis).
- 54 Sådanne midler kan desuden kun anses for at være egnede til at sikre det angivne mål, såfremt de reelt opfylder hensynet om at nå målet på en sammenhængende og systematisk måde (domme Hartlauer, C-169/07, EU:C:2009:141, præmis 55, Georgiev, C-250/09 og C-268/09, EU:C:2010:699, præmis 56, Fuchs og Köhler, C-159/10 og C-160/10, EU:C:2011:508, præmis 85, og Brachner, EU:C:2011:675, præmis 71).
- 55 Det påhviler medlemsstaten som ophavsmand til den formodet diskriminerende regel at godtgøre, at reglen opfylder et lovligt mål i dens socialpolitik, at målet intet har at gøre med forskelsbehandling på grundlag af køn, og at den med rimelighed kunne antage, at de valgte midler var egnede til at nå det pågældende mål (dom Brachner, EU:C:2011:675, præmis 74 og den deri nævnte retspraksis).
- 56 I øvrigt fremgår det ligeledes af Domstolens praksis, at selv om det i sidste instans tilkommer den nationale ret, som er enekompetent til at vurdere de faktiske omstændigheder og til at fortolke den nationale lovgivning, at afgøre, om og i hvilket omfang den omtvistede lovbestemmelse er berettiget af et sådant objektivt forhold, er Domstolen, der inden for rammerne af en præjudiciel procedure skal give den nationale ret fyldestgørende svar, dog kompetent til på grundlag af det i hovedsagen oplyste samt de for Domstolen afgivne skriftlige og mundtlige indlæg at vejlede den nationale ret på en sådan måde, at denne kan træffe sin afgørelse (jf. bl.a. dom Brachner, EU:C:2011:675, præmis 72 og den deri nævnte retspraksis).
- 57 Hvad angår fastlæggelsen af de formål, der forfølges med den i hovedsagen omhandlede ordning om tillæg, har den franske regering, hvem det, således som påpeget i denne doms præmis 55, påhviler at godtgøre, at nævnte ordning i givet fald opfylder et lovligt mål, og at sidstnævnte intet har at gøre med forskelsbehandling på grundlag af køn, i sit indlæg oplyst, at det pågældende tillæg har til formål at opveje de karrieremæssige ulemper, som følger af afbrydelsen af erhvervsaktiviteten på grund af fødsel, modtagelse i hjemmet eller opdragelse af børn.

- 58 I denne forbindelse udgør hensynet til at opveje de ulemper i karriereforløbet, som alle de, såvel kvindelige som mandlige, arbejdstagere, der har afbrudt dette i en vis periode for at tage sig af deres børn, har lidt, ganske vist som sådan et lovlig socialpolitisk formål.
- 59 Imidlertid er generelle udsagn ikke tilstrækkelige til at godtgøre, at formålet med en national regel som den i hovedsagen omhandlede intet har at gøre med forskelsbehandling på grundlag af køn, eller til at støtte den konklusion, at der var rimelig grund til at antage, at de valgte midler var egnede til at opfylde dette formål (jf. i denne retning bl.a. domme Seymour-Smith og Perez, EU:C:1999:60, præmis 76, og Nikoloudi, C-196/02, EU:C:2005:141, præmis 52).
- 60 I det foreliggende tilfælde er der så meget desto mere grund til at være opmærksom på, at de i denne doms præmis 52-55 anførte forskellige krav rent faktisk overholdes, som den i hovedsagen omhandlede ordning om tillæg, således som det blev understreget i denne doms præmis 36 og 37, blev vedtaget med henblik på at bringe den nationale ret i overensstemmelse med princippet om lige løn til mænd og kvinder, efter at Domstolen havde konstateret, at den tidligere nationale retsregel var i strid med dette princip.
- 61 Kommissionen og ægteparret Leone har imidlertid i denne forbindelse bl.a. gjort gældende, at Den Franske Republik har erstattet denne tidligere retsregel med en ny retsregel, som, under dække af foranstaltninger, der tilsyneladende er neutrale hvad angår de personers køn, hvorpå disse foranstaltninger finder anvendelse, reelt har opretholdt formålene med den tidligere bestemmelse og sikret status quo, og at bestemmelsens konkrete retsvirkninger vedvarer.
- 62 Ifølge ægteparret Leone bibeholder den nye gældende retsregel nemlig samme formål og samme genstand som den tidligere, dvs. i det væsentlige at opveje de arbejdsmæssige ulemper, som følger af den tid, som tjenestemanden har anvendt på opdragelsen af børn i løbet af sin karriere. Den Franske Republik har således anvendt et kunstigt kriterium vedrørende karriereafbrydelse alene med det formål at undgå de økonomiske konsekvenser, der kan følge af en korrekt anvendelse af EU-retten, og denne medlemsstat har ikke godtgjort, at de således foretagne ændringer forfølger et lovligt mål, som intet har at gøre med forskelsbehandling på grundlag af køn.
- 63 Den franske regering har gjort gældende, at en afbrydelse af karrieren med henblik på børnepasning har direkte indvirkning på tjenstemandens pension enten som følge af manglende hensyntagen til perioderne med afbrydelse med henblik på beregningen heraf eller som følge af det langsommere karriereforløb, som disse perioder medfører, og at det i hovedsagen omhandlede tillæg således tilsigter økonomisk at opveje en sådan indvirkning i forbindelse med opgørelsen af denne pension.
- 64 I overensstemmelse med den retspraksis, der er anført i denne doms præmis 56, tilkommer det Domstolen, henset til de oplysninger, som er indeholdt i den sag, der er forelagt den, og til de for denne afgivne indlæg, at vejlede den nationale ret på følgende måde, således at denne kan træffe sin afgørelse.
- 65 For det første ledsages barselsorlov og adoptionsorlov, således som det fremgår af den franske regerings indlæg, af en fortsat optjening af pensionsrettigheder og af retten til forfremmelse, mens forældreorlov og børnepasningsorlov karakteriseres, for den første orlovs vedkommende, af en fuldstændig bevarelse af retten til forfremmelse og, for den anden orlovs vedkommende, af en delvis bevarelse af retten til forfremmelse. Under disse omstændigheder kan der stilles spørgsmålstejn ved, i hvilket omfang tildelingen af det i hovedsagen omhandlede tillæg virkelig tilsigter at kompensere for en manglende hensyntagen til disse perioder med afbrydelse med henblik på beregningen af pensionen eller de ulemper, der er forbundet med tjenestemandens langsommere karriereforløb, således som denne regering har anført.
- 66 Det samme gælder umiddelbart for så vidt angår den omstændighed, at dette tillæg generelt fastsættes til et helt år, uden hensyn til afbrydelsens faktiske varighed.

- 67 I denne forbindelse skal det desuden fremhæves, at størrelsen af nævnte tillæg er forblevet uændret i forhold til det tillæg, som karakteriserede den tidligere ordning om tillæg, med hensyn til hvilken det blev fastslået, at den var i strid med artikel 141 EF som følge af dom Griesmar (EU:C:2001:648). Som påpeget i denne dom forfulgte det inden for rammerne af denne ordning på dette tidspunkt gældende tillæg imidlertid at andet formål, nemlig at opveje de karrieremæssige ulemper, som kvinderne led som følge af, at de i løbet af deres karriere havde helliget sig opdragelsen af børnene.
- 68 Det kan i denne forbindelse bemærkes, at selv om et pensionstillæg svarende til et år pr. barn opdraget i hjemmet uden tvivl kan forstås på baggrund af sidstnævnte formål, må der tværtimod og således som allerede anført ovenfor stilles spørgsmålstejn ved den uændrede bibeholdelse af denne fordels omfang i forbindelse med den i hovedsagen omhandlede retsregel hvad angår dens evne til at forfølge det mål, der er anført i denne doms præmis 57.
- 69 For det andet bemærkes følgende hvad angår det i denne doms præmis 54 anførte krav om en sammenhængende og systematisk gennemførelse af sidstnævnte mål.
- 70 Dels gælder, således som det fremgår af artikel 15, stk. 3, i dekret 2003-1306, at det i hovedsagen omhandlede tillæg ligeledes tildeles kvindelige tjenestemænd, der har født i løbet af deres studieår inden den 1. januar 2004 og inden deres ansættelse i den offentlige forvaltning, når ansættelsen er sket senest to år efter, at de har opnået det nødvendige eksamensbevis, som kræves for at deltage i udvælgelsesprøven for tjenestemænd, selv om der ikke foreligger en afbrydelse af erhvervsaktiviteten.
- 71 For så vidt som den således indførte undtagelse indebærer tildeling af et tillæg til en tjenestemand, som ikke har afbrudt karrieren, og følgelig ikke har kunnet være genstand for de ulemper, som dette tillæg tilsigter at afhjælpe, synes en sådan bestemmelse umiddelbart at kunne rejse tvivl om førnævnte krav om sammenhæng og systematik.
- 72 Endvidere gælder, i henhold til den i hovedsagen omhandlede ordning om tillæg, at tildelingen af det pågældende tillæg i forhold til visse børn, såsom ægtefællens børn, børn, som pensionsmodtageren eller dennes ægtefælle er tildelt forældremyndigheden over, børn, der står under pensionsmodtagerens eller dennes ægtefælles værgemål, når værgemålet medfører faktisk og vedvarende varetægt over barnet, eller børn, der er optaget i pensionsmodtagerens eller dennes ægtefælles hjem, er underlagt ikke blot en betingelse om afbrydelse af erhvervsaktiviteten i to måneder, men ligeledes en betingelse om, at disse børns opdragelse er blevet varetaget i mindst ni år.
- 73 En sådan supplerende betingelse forekommer imidlertid heller ikke umiddelbart at være i overensstemmelse med det formål, der i det foreliggende tilfælde er påberåbt af den franske regering.
- 74 Endelig skal der tages hensyn til, at vedtagelsen af den i hovedsagen omhandlede ordning om tillæg i det foreliggende tilfælde og således som tidligere anført er konsekvensen af nødvendigheden af at rette op på den omstændighed, at den tidligere gældende ordning om tillæg var i strid med ligelønsprincippet, således som det følger af dom Griesmar (EU:C:2001:648).
- 75 Eftersom den i hovedsagen omhandlede ordning om tillæg var bestemt til at finde anvendelse på pensionsopgørelser, der fandt sted fra den 28. maj 2003 og med hensyn til børn, som var født, adopteret eller modtaget i hjemmet før den 1. januar 2004, havde denne således til formål at regulere den slags tillæg, hvis opgørelse hidtil havde henhørt under denne tidligere ordning.
- 76 Det bemærkes imidlertid, at Domstolen i denne dom har fastslået, at nævnte tidligere ordning var i strid med ligelønsprincippet, idet den udelukkede mandlige tjenestemænd, der kunne bevise, at de havde varetaget opdragelsen af deres børn, fra at få tildelt et tillæg (dom Griesmar, EU:C:2001:648, præmis 67).

- 77 I denne forbindelse bør det fremhæves, at selv om de nærmere bestemmelser for tildeling af tillæg, der er fastsat i den i hovedsagen omhandlede ordning, er bestemt til udelukkende at finde anvendelse på pensioner, der, for hovedpartens vedkommende, er genstand for en opgørelse efter denne ordnings ikrafttræden, gælder ikke desto mindre, at sidstnævnte kan have medført, at visse mandlige tjenestemænd for fremtiden mister en ret, som de havde i medfør af den direkte virkning af artikel 141 EF. Imidlertid bemærkes, at selv om EU-retten ikke er til hinder for, at en medlemsstat handler således, er det bl.a. på betingelse af, at de foranstaltninger, som den vedtager i denne henseende, overholder princippet om lige løn til mænd og kvinder (jf. i denne retning dom Roks m.fl., C-343/92, EU:C:1994:71, præmis 29 og 30).
- 78 Som det imidlertid fremgår af denne doms præmis 65-73, synes dette ikke, med forbehold af den endelige bedømmelse, som i denne henseende tilkommer de nationale retsinstanser, at være tilfældet for så vidt angår den i hovedsagen omhandlede ordning om tillæg.
- 79 Henset til samtlige foregående betragtninger skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 141 EF skal fortolkes således, at en ordning om pensionstillæg som den i hovedsagen omhandlede, medmindre den kan begrundes ved objektive hensyn, som intet har at gøre med forskelsbehandling på grundlag af køn, såsom et lovlig socialpolitisk formål, og er egnet til at sikre det angivne mål og nødvendig hertil, hvilket kræver, at den reelt opfylder hensynet om at nå sidstnævnte mål på en sammenhængende og systematisk måde, medfører en indirekte forskelsbehandling med hensyn til løn mellem kvindelige og mandlige arbejdstagere, som er i strid med denne artikel.

Om det første spørgsmål

- 80 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 141 EF skal fortolkes således, at bestemmelserne vedrørende øjeblikkelig førtidspension som de i hovedsagen omhandlede giver anledning til en indirekte forskelsbehandling med hensyn til løn mellem kvindelige og mandlige arbejdstagere, som er i strid med denne artikel.
- 81 Indledningsvis påpeges, at artikel L. 24 og artikel R. 37 i pensionsloven, som vedrører øjeblikkelig førtidspension, i lighed med bestemmelserne vedrørende den i hovedsagen omhandlede ordning om tillæg blev vedtaget for at tage hensyn til den lære, der følger af dom Griesmar (EU:C:2001:648).
- 82 Disse artikler underlægger retten for en tjenestemand, der er forælder til tre børn eller til et barn, der er mere end et år og som har en invaliditetsgrad på 80% eller derover, til at modtage en sådan førtidspension en betingelse om, at den pågældende tjenestemand kan godtgøre, at der for hvert barn foreligger en afbrydelse af erhvervsaktiviteten i en sammenhængende periode på mindst to måneder i forbindelse med barselsorlov, adoptionsorlov, forældreorlov, børnepasningsorlov eller orlov til pasning af et barn, der er yngre end otte år. I tilfælde af samtidige fødsler eller adoptioner er den varighed af afbrydelsen af erhvervsaktiviteten, der tages hensyn til for så vidt angår alle de pågældende børn, ligeledes på to måneder.
- 83 Hvad angår biologiske eller adopterede børn skal nævnte afbrydelse have fundet sted i perioden fra den første dag i den fjerde uge før fødslen eller adoptionen til den sidste dag i den sekstende uge efter fødslen eller adoptionen.
- 84 For så vidt angår de børn, som tjenestemanden har påtaget sig ansvaret for, bestemmes i fornævnte bestemmelser, at den pågældende tjenestemand skal have varetaget børnenes opdragelse i mindst ni år, og at afbrydelsen af erhvervsaktiviteten skal have fundet sted enten inden deres 16. år, eller inden de ophører med at være mindreårige.

- 85 Det fremgår ligeledes af disse bestemmelser, at perioder, hvorunder den pågældende ikke har indbetalt bidrag, og hvorunder denne ikke har udøvet erhvervmæssig beskæftigelse, sidestilles med en afbrydelse af erhvervsaktiviteten.
- 86 Af tilsvarende grunde som dem, der er redegjort for i denne doms præmis 43-49, konstateres, for det første, at selv om sådanne bestemmelser tilsyneladende er neutrale for så vidt angår de pågældende tjenestemænds køn, er de nærmere bestemmelser for, hvornår der ifølge disse således kan ske tildeling af den i hovedsagen omhandlede fordel, i det foreliggende tilfælde af en sådan karakter, at de medfører, at en meget større procentdel af kvinder end mænd drager fordel heraf.
- 87 Under disse omstændigheder må det dernæst, i overensstemmelse med principperne i den retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 52-55, undersøges, om den således fremkaldte forskelsbehandling mellem kvindelige og mandlige arbejdstagere ikke desto mindre kan begrundes ved objektive hensyn, som intet har at gøre med forskelsbehandling på grundlag af køn.
- 88 I denne henseende har den franske regering i sit indlæg bekræftet, at den pågældende nationale bestemmelse forfølger det samme formål som det i hovedsagen omhandlede tillæg, nemlig at opveje de karrieremæssige ulemper, der følger af en afbrydelse af erhvervsaktiviteten på grund af fødsel, modtagelse i hjemmet eller opdragelse af børn.
- 89 Som påpeget i denne doms præmis 56 tilkommer det i sidste instans den nationale ret, henset til alle de relevante oplysninger, at undersøge, om den i hovedsagen omhandlede ordning vedrørende øjeblikkelig førtidspension, henset til de nærmere regler, som karakteriserer denne, som et middel til at nå dette mål er i stand til at bidrage til at gennemføre sidstnævnte, og om den reelt opfylder hensynet om at nå målet på en sammenhængende og systematisk måde i forhold til dette mål. Domstolen er imidlertid kompetent til at vejlede nævnte retsinstans på en sådan måde, at denne kan træffe sin afgørelse.
- 90 Hvad navnlig angår det reelle hensyn om at nå det i det foreliggende tilfælde påståede mål og kravet om sammenhæng og systematik med henblik herpå bemærkes for det første, at det ikke umiddelbart fremgår, at den omstændighed at tildele tjenestemænd øjeblikkelig førtidspension kan opveje de karrieremæssige ulemper, der følger af en tredobbelt afbrydelse af erhvervsaktiviteten i to måneder på grund af fødsel, modtagelse i hjemmet eller opdragelse af børn eller en enkeltstående afbrydelse af karrieren i to måneder som følge af fødsel eller modtagelse i hjemmet af et barn en invaliditetsgrad på mere end 80%. Den franske regering har heller ikke godtgjort, hvorledes denne omstændighed vil kunne opveje disse karrieremæssige ulemper.
- 91 Endelig bemærkes, at forskellige elementer, som karakteriserer den i hovedsagen omhandlede fordel, ikke umiddelbart synes at kunne begrundes på sammenhængende måde i forhold til det således påståede formål om at opveje de nævnte ulemper.
- 92 Dette gælder således, for det første og således som allerede anført i denne doms præmis 72 og 73 for så vidt angår det i hovedsagen omhandlede tillæg, den omstændighed, at tildelingen af øjeblikkelig førtidspension i tilfælde af visse børn er betinget ikke blot af en afbrydelse af erhvervsaktiviteten i to måneder, men ligeledes af en supplerende betingelse om, at den pågældende tjenestemand skal have varetaget børnenes opdragelse i mindst ni år.
- 93 For det andet gælder dette ligeledes den omstændighed, at den i hovedsagen omhandlede fordel tildeles tjenestemænd uden forskel, når de har afbrudt deres karriere i tre perioder på to måneder for tre forskellige børn eller i en enkelt periode på to måneder for et barn med en invaliditetsgrad på 80% eller derover. Det fremgår nemlig ikke umiddelbart, at de karrieremæssige ulemper, der følger af en afbrydelse af karrieren i to måneder, og som nævnte fordel angiveligt skal kompensere for, er forskellige, alt efter om det fødte eller adopterede barn har et handicap eller ej.

- 94 For det tredje gælder dette ligeledes den omstændighed, at det synes at fremgå af de i hovedsagen omhandlede bestemmelser, at den eneste periode på to måneders afbrydelse af karrieren som følge af samtidige fødsler eller adoptioner beregnes lige så mange gange, som der er omhandlede børn. Det fremgår imidlertid ikke umiddelbart, at de karrieremæssige ulemper, der følger af en afbrydelse af karrieren i to måneder, og som denne fordel skal opveje, er forskellige, alt efter om denne afbrydelse finder sted som følge af en enkelt eller flere fødsler eller adoptioner.
- 95 For det fjerde tilkommer det den forelæggende ret at undersøge, om bestemmelserne i pensionslovens artikel L. 24, punkt I, nr. 3, og artikel R. 37, punkt III, hvorefter tildelingen af den i hovedsagen omhandlede fordel sker under hensyntagen til perioder, hvorunder den pågældende ikke udøvede nogen erhvervsaktivitet, efter deres præcise rækkevidde i givet fald ligeledes kan stille spørgsmålstegn ved førnævnte krav om sammenhæng.
- 96 Det tilføjes, at denne ret i forbindelse med den undersøgelse, som den således skal foretage med henblik på at sikre sig, at den i hovedsagen omhandlede ordning reelt opfylder hensynet om at nå det påståede mål på en sammenhængende og systematisk måde, henset til sidstnævnte, ligeledes vil skulle tage hensyn til eventuelle forbindelser mellem den i hovedsagen omhandlede ordning om øjeblikkelig førtidspension og den tidligere nationale foranstaltning, som den efterfulgte, og med hensyn til hvilken Domstolen ikke råder over tilstrækkelige oplysninger. I denne forbindelse vil nævnte nationale ret navnlig kunne finde anledning til at efterprøve, i hvilket omfang sådanne forbindelser, i lighed med det i denne dom anførte vedrørende den i hovedsagen omhandlede ordning om tillæg, vil kunne øve indflydelse på denne undersøgelse.
- 97 I denne sag, og henset til det i denne doms præmis 81 anførte, bemærkes endelig, at de i denne doms præmis 74-78 anførte betragtninger vedrørende nævnte ordning om tillæg i givet fald ligeledes kan finde tilsvarende anvendelse for så vidt angår den i hovedsagen omhandlede ordning om øjeblikkelig førtidspension.
- 98 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 141 EF skal fortolkes således, at en ordning om øjeblikkelig førtidspension som den i hovedsagen omhandlede, medmindre den kan begrundes ved objektive hensyn, som intet har at gøre med forskelsbehandling på grundlag af køn, såsom et lovlig socialpolitisk formål, og er egnet til at sikre det påberåbte mål og nødvendig hertil, hvilket kræver, at den reelt opfylder hensynet om at nå sidstnævnte mål på en sammenhængende og systematisk måde, medfører en indirekte forskelsbehandling med hensyn til løn mellem kvindelige og mandlige arbejdstagere, som er i strid med denne artikel.

Om det tredje spørgsmål

- 99 Med det tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om den indirekte forskelsbehandling, som i givet fald er blevet fastlagt i forbindelse med undersøgelsen af det første og det andet spørgsmål, kan begrundes i henhold til artikel 141, stk. 4, EF.
- 100 I sidstnævnte bestemmelse fastsættes, at for at sikre fuld ligestilling mellem mænd og kvinder i praksis på arbejdsmarkedet er princippet om ligebehandling ikke til hinder for, at de enkelte medlemsstater opretholder eller vedtager foranstaltninger, der tager sigte på at indføre specifikke fordele, der har til formål at gøre det lettere for det underrepræsenterede køn at udøve en erhvervsaktivitet eller at forebygge eller opveje ulemper i den erhvervsmæssige karriere.
- 101 I det foreliggende tilfælde bemærkes i denne forbindelse blot, at Domstolen allerede har fastslået, at en foranstaltning såsom det i hovedsagen omtvistede tillæg ikke udgør en foranstaltning som omhandlet i denne bestemmelse i EF-traktaten, når den indskrænker sig til at tildele tjenestemænd et anciennitetstillæg på det tidspunkt, de går på pension, uden at den afhjælper de problemer, de kan møde i løbet af deres karriere, og når den ikke efter sin art ses at kunne kompensere for de ulemper,

som nævnte arbejdstagere er udsat for, ved at støtte disse i denne karriere og således sikre fuld ligestilling mellem mænd og kvinder i praksis på arbejdsmarkedet (jf. i denne retning dom Griesmar, EU:C:2001:648, præmis 63-65; jf. ligeledes domme Kommissionen mod Italien, C-46/07, EU:C:2008:618, præmis 57 og 58, og Kommissionen mod Grækenland, C-559/07, EU:C:2009:198, præmis 66-68).

- 102 Det samme gælder for så vidt angår en foranstaltning som øjeblikkelig førtidspension, når denne foranstaltning, som indskrænker sig til at befordre en førtidig afslutning af karrieren, heller ikke efter sin art kan afhjælpe de problemer, som tjenestemænd kan møde i løbet af deres karriere, ved at støtte disse i denne karriere eller således sikre fuld ligestilling mellem mænd og kvinder i praksis på arbejdsmarkedet.
- 103 På baggrund af ovenstående betragtninger skal det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 141 EF, stk. 4, skal fortolkes således, at nationale foranstaltninger som de i hovedsagen omhandlede, som indskrænker sig til at gøre det muligt for de pågældende arbejdstagere at drage fordel af en øjeblikkelig førtidspension og til at tildele dem et anciennitetstillæg på det tidspunkt, de går på pension, uden at afhjælpe de problemer, de kan møde i løbet af deres karriere, ikke henhører under de foranstaltninger, der er omhandlet i denne bestemmelse.

Sagens omkostninger

- 104 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Fjerde Afdeling) for ret:

- 1) Artikel 141 EF skal fortolkes således, at en ordning om pensionstillæg som den i hovedsagen omhandlede, medmindre den kan begrundes ved objektive hensyn, som intet har at gøre med forskelsbehandling på grundlag af køn, såsom et lovligt socialpolitisk formål, og er egnet til at sikre det påberåbte mål og nødvendig hertil, hvilket kræver, at den reelt opfylder hensynet om at nå sidstnævnte mål på en sammenhængende og systematisk måde, medfører en indirekte forskelsbehandling med hensyn til løn mellem kvindelige og mandlige arbejdstagere, som er i strid med denne artikel.
- 2) Artikel 141 EF skal fortolkes således, at en ordning om øjeblikkelig førtidspension som den i hovedsagen omhandlede, medmindre den kan begrundes ved objektive hensyn, som intet har at gøre med forskelsbehandling på grundlag af køn, såsom et lovligt socialpolitisk formål, og er egnet til at sikre det påberåbte mål og nødvendig hertil, hvilket kræver, at den reelt opfylder hensynet om at nå sidstnævnte mål på en sammenhængende og systematisk måde, medfører en indirekte forskelsbehandling med hensyn til løn mellem kvindelige og mandlige arbejdstagere, som er i strid med denne artikel.
- 3) Artikel 141 EF, stk. 4, skal fortolkes således, at nationale foranstaltninger som de i hovedsagen omhandlede, som indskrænker sig til at gøre det muligt for de pågældende arbejdstagere at drage fordel af en øjeblikkelig førtidspension og til at tildele dem et anciennitetstillæg på det tidspunkt, de går på pension, uden at afhjælpe de problemer, de kan møde i løbet af deres karriere, ikke henhører under de foranstaltninger, der er omhandlet i denne bestemmelse.

Underskrifter